

קבלת גרים משבעת עממים ומעמלק

הרב אברהם שילר

ראשי פרקים

הגבלות בקבלת גרים בכלל.

ז' עממים:

- א. חזרה בתשובה של ז' עממים.
- ב. קריאה לשלום לד' עממים.
- ג. תשובה וקריאה לשלום - השוואת הסוגיות.
- ד. סיכום.

עמלק:

- א. יחס ז' עממים ועמלק.
- ב. המכילתא.
- ג. המכילתא והבבלי.
- ד. שיטת רמב"ם.

קבלת גרים

א. גר וגיר.

בתורה נזכרת מציאות של גר. לא נזכרה בתורה קבלת גרים. לא עצם הקבלה ולא תהליך הקבלה. במקרא נזכר רק שם העצם גר אבל לא נזכרה פעולת הגיר. רק במשנה ואילך אפשר למצוא את הפועל נתגייר.

כיון שהתורה לא עסקה בזה ממילא מובן שאין בתורה הגבלה מפורשת על קבלת גרים וא"כ לכאורה כל גוי שרוצה להתגייר אפשר לקבלו.

ב. פסולי קהל.

יש בתורה פסולי קהל מד' עמים עמום מואב מצרים ואדום אבל פסול זה לכאורה אין ענינו מניעת גיורם אלא להיפך שהרי כל גוי הוא "פסול לקהל" קודם שנתגייר ואינו יכול לשאת ישראלית לאשה והמיוחד בד' עמים הנזכרים הוא שדוקא לאחר שנתגירו פסולים לקהל

ואסורים לשאת ישראלית כ"א לפי דינו וזה לעומת כל גוי אחר שמתגייר שיכול לשאת ישראלית. א"כ לא מצאנו כל הגבלת גיור ואדרבא מכאן מוכח שיש בהם גיור¹.

אמנם מצאנו בירושלמי דמאי פ"ב הלכה א רבי יוסי בעי מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו אני אומר מעמון ומואב הוא. אבל נראה שכוונת הירושלמי רק שאין מקבלים אותו לבוא בקהל ולא שאין מגיירים אותו.

ג. קבלת גרים במשנה ובתלמוד.

גם במשנה מצאנו דיני גרים אבל לא מצאנו דיני גיור (חוץ במבשנה דעדיות ותוספתא דדמאי ב, ד). בתלמוד מצאנו דיני קבלת גרים במסכת יבמות פ"ד בעיקר בתהליך הגיור. הגבלות בקבלת גרים מצאנו ביבמות (כד, ב) כגון אין מקבלים גרים לימות המשיח או בימי דוד ושלמה או בימי מרדכי ואסתר. כן מצאנו מח' ביבמות (טז, א) אם מקבלים גרים מתרמוד וכדו' מצד חשש ערבוב ישראלים ממזרים בתוכם. אבל לא מצאנו לשון: אין מקבלים גרים מז' עממים או מעמלק. וכן הוא ברמב"ם (איסור' יג, יד) שהזכיר הגבלת המתגייר לשם ממון וכדו' ולא כתב הגבלה לגבי ז' עממים או עמלק. אלא שאפשר שאין צורך לכתוב הגבלה זו כיון שהיא נובעת ממילא מדין המלחמה בהם.

ד. החרמת שבעת עממים ומחיית עמלק.

ביחס לד' עממים נאמר: "לא תחיה כל נשמה" (דברים כ, טז), וביחס לעמלק נאמר: "תמחה את זכר עמלק" (דברים כה, יט). א"כ שמא למדנו כאן ממילא הגבלת גיור, שהרי אם יש מצוה להשמידם איך נקבל מהם גרים.

אלא שצריך לברר פרטי מצות החרמת ז' עממים ומחיית עמלק דשמא יש להחרים רק את מי שלא יתגייר וא"כ שוב אין כאן הגבלת גיור.

ז' עממים

ראשית נדון בענין ז' עממים.

בז' עממים מצאנו בירור בדברי תנאים בענין חזרתם בתשובה ובירור בדברי ראשונים בענין קריאה לשלום.

1. ועדיין צ"ע בזה, איזה עניין יש לגיור ולגר כאשר המתגייר פסול לקהל והוא ובניו ובניו בניו לחרות יוכלו להנשא רק לגיורת (או ממוזרת). הרי עניינו של ישראל הוא עם, לאום שיש לו תורה, דרך חיים. ואיזה עניין יש להשתייך לדרך חיים זו אם אלא להשתייך למשפחה ישראלית, אם יש הגבלת נישואין שבדאי יוצרת חיץ וניכור. במצרים ואדום זה מוכן כי יש כאן רק עיכוב בגיור השלם עיכוב של ג' דורות, אבל מה נאמר בעמון ומואב. שמא י"ל שגם בעמון ומואב זהו רק עיכוב (אמנם עיכוב ארוך יותר) שהרי עמונית ומואבית מותרות וא"כ במשך כמה דורות ילך ויתמעט האחוז היחסי של האסורים לבוא בקהל עד מיעוט אפסי. וגם ביחס למיעוט זה שמא ישתכח העניין במשך הדורות וצ"ע בסוגית משפחה שנטמעה נטמעה. או שמא אכן איסור הנישואין מגביל בעקיפין את הגיור עצמו.

א. תשובה.

לגבי ד' עממים אמרה התורה בביאור את הטעם למצות לא תחיה כל נשמה: למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם. לפי"ז אם רוצה כנעני לחזור בתשובה מתועבותיו ולהתגייר לכאורה אפשר לקבלו. בגמ' בסוטה (לה, ב) אמרו לשון זו "חוזרין בתשובה" כלפי ד' עממים ונחלקו שם תנאים בזה. לר' יהודה אפילו רצו לחזור בתשובה אין מקבלים אותם דכתיב והיו עמים משרפות סיד מה סיד אין לו תקנה אלא שריפה, אף אותם הגויים אין להם תקנה אלא שריפה. ולר"ש מקבלים אותם.

1. כלפי מי נאמרו הדברים.

ד' עממים שבא"י או שבחול"ל או שניהם.

יש בענין זה מחלוקת בראשונים: דבתוספתא (סוטה ת, ז) אמרו: ר"ר שמעון או' על הסיד כתבו וכו' למען אשר לא ילמדו אתכם וכו' אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם". וכעין זה גם בגמ' סוטה הנ"ל: "הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן". ולא הגבילו באיזה מקום מדובר. אבל בהמשך הגמ' אמרו שם: "כמאן אזלא הא דתניא ושבת שביו, לרבות כנענים שבחוצה לארץ שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן, כמאן כר' שמעון". וא"כ מדובר רק בד' עממים שבחול"ל?

בעקבות הברייתא שבסוף הסוגיא שדברה בחול"ל פירש רש"י את כל הסוגיא בחול"ל.

אבל רמב"ן (דברים כ, י) הביא דברי רש"י על הגמ' הנ"ל והשיג עליו וז"ל: "זאינו נכון, כי בערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה בהם אמר 'למען אשר לא ילמדו אתכם' שאם עשו תשובה אינן נהרגין, וכן אמר בהם (שמות כג, לג) 'לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי כי תעבד את אלהיהם', הא אם עזבו את אלהיהם מותרין לישב שם". א"כ מדובר בעשו תשובה בא"י.

ומה שהביאו בהמשך הגמ' שם ברייתא שמדברת על "כנענים שבחול"ל" לא קשה על רמב"ן, כי יש הבדל בין תחילת הסוגיא להמשכה. הברייתא שם בהמשך הסוגיא דרשה את הפסוק "ושבת שביו" שנכתב במלחמת הרשות המתקיימת בחול"ל ויש כאן חידוש שגם בחול"ל עומדת בעינה מח' ר"ש ור"י, אבל בתחילת הסוגיא אין מניעה לפרש שהיא עוסקת בד' עממים שבא"י.

תוס' מבארים שם שקודם שהתחילה המלחמה לכו"ע מקבלים גם ד' עממים שבא"י ולאחר שהתחילה לכו"ע אין מקבלים, ונחלקו רק בכנענים שבחול"ל. כן סובר גם ראב"ד (הל' מלכים ו, ה).

2. מהות התשובה.

באיזו חזרה בתשובה מדובר, בגר תושב או בגר צדק או בשניהם.

בפשטות מדובר על גוי רשע שחוזר להיות גוי צדיק שמפסיק לעשות כתועבות הגויים כלומר ששומר ד' מצוות ב"ג. לר"ש הסובר שמקבלים בתשובה כזו, ק"ו שמקבלים גירי צדק דהרי

2. יש לשאול מה החילוק בסברא בין ד' עממים שבארץ לעומת שבחול"ל.

רש"י הנ"ל בסוטה ביאר: ושבתוכה אין מקבלין שמחמת יראה עושין. איך למדנו מכאן שאין בעיה עקרונית לקבל מד' עממים אילו ידענו שחוזר בתשובה בלב שלם.

איך אפילו לרש"י אין מניעה לקבל מד' עממים מצד מצות החרמה אלא שהגוי יתקשה להוכיח את כוונתו הטהורה.

העניין כאן הוא התשובה ולא הכנעת ז' עממים. ולר' יהודה לכאורה י"ל שגר תושב אין מקבלים אבל אולי גר צדק מקבלים. אלא שר' יהודה אמר מפורש שאין להם תקנה אלא בשריפה וא"כ אפילו גירי צדק אין מקבלים.

וכן בתוס' שם בסוטה (ד"ה לרבות) ששאלו היאך קבלו לרחב שנתגיירה ונסבה יהושע הרי רק בחול' מקבלים. א"כ מדובר (גם) בגירי צדק. רמב"ן (דברים כ, י) כתב ע"ז: התשובה הוא שיקבלו עליהם ז' מצות בני נח לא שיתגיירו להיותם גירי הצדק. נראה שכוונתו שדי בקבלת ז' מצוות ב"ן ואם ירצה הכנעני להתגייר לגמרי לא נמנע ממנו. א"כ מדובר בין בגר תושב בין בגר צדק.

3. סוגיא דיבמות.

ביבמות (עו, א) מתבררת דעת רבא שבתחילה סבר שעל ז' עממים שנתגיירו אין איסור לא תחתן בהם ולבסוף סבר שיש איסור אבל מ"מ רואים פשוט שיש גיור בז' עממים.

דברי רבא וסוגיא דתשובה.

מה היחס בין דברי רבא למח' התנאים אם מקבלים בתשובה או לא.

אפשר שרבא פסק כר"ש. כי לר' יהודה הרי לא מקבלים את ז' עממים בתשובה בכל מקום אפילו בחול' וממילא אין מציאות של גר מז' עממים. או שמא גם לדעת ר' יהודה י"ל שר' יהודה אמר דבריו רק לכתחילה שאין מקבלים גר צדק מז' עממים, אבל אם כבר קבלו בדיעבד הגרות תופסת וזבה עסק רבא.

ב. קריאה לשלום לז' עממים.

1. קריאה לשלום - באיזו מלחמה.

לרמב"ם (מלכים ו, א) אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום³. (בהלכה ד' שם מבואר שהדברים אמורים גם כלפי עמלק).

לרש"י אין קוראים לשלום במלחמת מצוה. כמבואר בדבריו (דברים כ, י) כי תקרב אל עיר - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין (פסוק טו) כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'.

א"כ לרש"י מצות החרמת ז' עממים היא מצוה מוחלטת והיא מונעת גיור ואילו לרמב"ם מצות החרמת ז' עממים אינה מצוה מוחלטת וא"כ לכאורה אין היא מונעת גיור.

3. אמנם בספר המצוות עשה קצ' במצות מלחמת הרשות כתב רמב"ם עניין הקריאה לשלום ואילו במצוה קפז וקפח החרמת ז' עממים ומחיית עמלק לא כתב הקריאה לשלום וזה נראה סותר לדבריו במשנה תורה. הגר"ח הלר כתב שם (מצוה קצ' הערה 11) דיתכן ליישב ההעיקר כשהמצ' שאין משלימים עם ז' עממים ועמלק ומשכ' רמב"ם בהל' מלכים רק בא לתת טעם על העבר למה החמירה התורה כ"כ על עמלק וז' עממים ע"ש בדבריו. אפשר קצת לסייע לדבריו דהרי בענין ז' עממים רמב"ם עוסק במצוה שעבר זמנה כמש' רמב"ם (מלכים ה, ד) על ז' עממים: וכבר אבד זכרם. אלא שזו בעיה מקרית ולא בעיה מהותית ומלשון רמב"ם בענין הקריאה לשלום נראה שעסק במחנות. השרידי' אש (ב, ב, קד) דחה את דבריו. ויותר נראה לומר דבתחילה כשהמצ' סבר רמב"ם כרש"י דקריאה לשלום היא רק במלחמת הרשות ואח"כ במשנה תורה חזר בו.

2. מצות החרמה - גבולות המצוה.

שמה נאמר שאף לשיטת רמב"ם מצות החרמה מונעת גיור. שהרי אע"פ שיש מצוה לקרוא לשלום לשיטת רמב"ם, סו"ס יש תנאי לשלום הזה שיהיו העמים האלו למס ועבדוך, ואם לא קבלו תנאי זה הרי חזרה מצות החרמה למקומה. וא"כ גר צדק איך נקבל מהם הרי אינו למס ולעבדות.

האם הדגש הוא על מצות ההחרמה ורק מה שמפורש בתורה שחורג מן המצוה (כניעה של מס ועבדות) רק הוא יצא מן הכלל או שהיוצא מן הכלל הוא בנין אב שמלמד על הכלל שאין כאן מצוה מוחלטת וגם גר צדק ניתן לקבל.

אכן באבב"ז בענין עמלק (יובא להלן) בתחילה סבר שגר צדק עדיף על גר תושב שהרי גר תושב מקבל עליו רק ז' מצוות⁴ וגר צדק מקבל עליו כל המצוות, ולפי"ז אם מקבלים אותם כגר תושב ק"ו שמקבלים כגר צדק. אח"כ כתב להיפך מצד הכניעה השפלות והעבדות של גר תושב שאינה בגר צדק וא"כ כגר תושב מקבלים וכגר צדק לא.

3. גר צדק או גר תושב.

לכאורה אפשר להוכיח שאין מקבלים גר צדק מהם, מזה שהתורה לא הזכירה אפשרות השלמה כזו אלא רק אפשרות של גר תושב במס ועבדות. אבל יש לדחות טענה זו: כיון שהתורה עסקה במלחמה, "כי תקרב אל עיר להלחם", וא"כ אין כאן עסק עם איזה כנעני יחיד אלא עם אומה או עיר שלמה. א"כ נכון הוא שכלפי עיר שלמה שללה התורה אפשרות לגייר גיור כללי וק"ו גיור לקבוצה גדולה יותר מעיר, אבל מנין שהתורה שללה אפשרות גיור כגר צדק של אחד מהם של אדם בודד שמתאמץ להתגייר. שמה לעיר שלמה יש רק דרך אחת להשלמה להיות למס כגרים תושבים, אבל בודדים אפשר לקבל כגירי צדק.

ועוד י"ל יותר בפשטות: אם עדיף גר צדק מז' עממים על גר תושב י"ל שהתורה כתבה הדין בדרך "זו ואין צריך לומר זו", כלומר התורה חידשה שאפילו גר תושב מתקבל וק"ו גר צדק.

4. הכניעה.

האם הכניעה הנדרשת מהם שוללת כל דרך אחרת כגון גר צדק או שמה רק שוללת מעמד שווה של גוי. כלומר אם רצונך להישאר גוי אז רק בדרך של כניעה אבל אם אתה מתאמץ להתגייר הרי זה משובח. האם הבא להתגייר נדחה אותו כיוון שהוא רוצה להשיג שוויון זכויות או נקבל אותו כיוון שהגיע להכיר את דרך הקודש.

שמה ישנה דרך בינים: נבדוק אם רצונו להינצל מהכניעה ואז נדחה אותו או שמה רצונו לידבק בקודש ואז נקבלהו. אמנם אע"פ שחילוק זה מסתבר הוא, לא מצאנוהו מפורש.

4. בתנאי השלום כתוב בתורה מס ועבדות. רמב"ם (מלכים ו, א) הוסיף קבלת ז' מצוות בני נח. הרא"ם (דברים כ, י) דחה שהרי לא מזכיר בכתוב. אבל מהר"ל בגור אריה (שם) השיב פשוט שהרי הם כפופים תחת ידינו ועל כרחם צריכים לקבל ז' מצוות.

ג. תשובה וקריאה לשלום - השוואת הסוגיות.

מה היחס בין מח' התנאים בסוטה על קבלת ז' עממים בתשובה לבין מח' הראשונים בענין הקריאה לשלום.

לכאורה אפשר לומר שהסוגיות זהות. כלומר רש"י על התורה פירש כר' יהודה שאין מקבלים בתשובה ולכן גם אין קוראים לשלום ואילו רמב"ם ורמב"ן פסקו כר' שמעון שמקבלים בתשובה ולכן גם קוראים לשלום. וכן מפורש ברמב"ן הנ"ל (דברים כ, י) שכרך ב' הסוגיות כאחד. גם מלשון ראב"ד (מלכים ו, ה) נראה שהסוגיות זהות שהרי במקום לכתוב: אין קוראים לשלום, השתמש בלשון הסוגיא דסוטה וכתב: אין מקבלים אותם. אי"כ זה היינו הך⁵.

1. שיטת רש"י.

א. בא"י ובחול.

לרש"י בסוטה אין הסוגיות זהות שהרי דעת רש"י שם שבא"י לכו"ע אין מקבלים בתשובה וא"כ כיוצא בזה י"ל שלכו"ע אין קוראים לשלום ולא רק לדעת ר"י. ובחול' במלחמה נגד "הערים הרחוקות" שאינם מז' עממים קוראים לשלום לעם הנמצא בה ומקבלים את כניעתם ואם יש שם בודדים מז' עממים שרוצים לעשות תשובה רק בזה נחלקו ר"י ור"ש.

א"כ מח' הראשונים בקריאה לשלום היא בא"י וסוגית התשובה היא בחול'.

וכן משמע ברש"י ביחס לקניית עבד כנעני (ויקרא כה, מד בד"ה אשר סביבותיכם) שכתב: "ולא שבתוך גבול ארצכם (כלומר אין אפשרות לדבר על קניית עבד כנעני בתוך א"י), שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה". וצ"ע הרי אפשר בכנענים שבגבול ארצכם שעשו תשובה. אלא שבא"י אין מקבלים. וכן משמע ברש"י דברים כ, יא.

וכן משמע לכאורה ברש"י בפרשת יפת תואר (דברים כא, י) כי תצא למלחמה - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שבוי, שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה.

א"כ משמע שבא"י אין מקבלים בתשובה. אבל מכאן אין ראייה כי אפשר לטעון שמדובר רק בשביה כלומר לאחר שהחלו כבר במלחמה ורק אז אין מקבלים.

ב. הרא"ם פירש שרש"י סובר כשיטת תוס' וכהירושלמי שקודם שעברו את הירדן קראו לשלום ורק אחר שעברו אין קוראים לשלום. וגם לשיטתו י"ל שיחס הסוגיות הוא כדלעיל.

ג. מס ועבדות בלבד או גם קבלת מצוות.

עוד כתב הרא"ם בשיטת רש"י דאם השלום כולל גם קבלת ז' מצוות מקבלים אותם.

לפי"ז לכאורה אפשר לבאר יחס הסוגיות באופן שמח' הראשונים עוסקת בקריאה לשלום של

5. אם הסוגיות זהות למה לו לרש"י להוכיח שמקבלים בתשובה מן הפסוק "למען אשר לא ילמדו אתכם" הרי מדיון הקריאה לשלום זה מוכח. וי"ל דהרי פרשת הקריאה לשלום ניתנת להתפרש כרש"י שעניינה רק במלחמת הרשות.

"וכי תקרב אל עיר" הכוללת רק מס ועבדות ובזה סובר רש"י שאין קוראים לז' עממים לשלום, אבל התשובה בסוגיא דסוטה כוללת גם קבלת מצוות וזה אפשרי לר"ש. אבל קשה ע"ז מרש"י הנ"ל בסוטה שסובר שבא"י לכו"ע אין מקבלים בתשובה, ואפילו כגר צדק לא יתקבל בא"י. הרא"ם הרגיש בקושיא זו אבל לא הבנתי את תירוצו.

ד. הצעת שלום או היענות לשלום.

לח"מ (מלכים ו, א) כתב בשיטת רש"י שאמנם אין קוראים להם לשלום אבל אם באו והשלימו מעצמם מקבלים אותם (כעין מה שכתב רמב"ם לגבי עמון ומואב (שם הלכה ו): עמון ומואב אין שולחין להם לשלום שנאמר לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך.. ואף על פי שאין שואלים בשלומם אם השלימו מעצמם תחלה מקבלין אותן).

לפי"ז יחס הסוגיות הוא שמח' הראשונים היא בקריאה לשלום מיוזמתנו והסוגיא בסוטה היא כשיזמו הם חזרה בתשובה וזה אפשרי לר"ש. אלא שגם ע"ז קשה כנ"ל מרש"י הנ"ל בסוטה שסובר שבא"י לכו"ע אין מקבלים בתשובה ומשמע אפילו יזמו הם.

2. שיטת רמב"ם.

מה יחס הסוגיות והאם רמב"ם פסק כר' יהודה או כר' שמעון בענין קבלת ז' עממים בתשובה.

א. גר תושב או גר צדק.

שמא נאמר שרמב"ם יסבור שסוגית הקריאה לשלום עוסקת בגר תושב וסוגית התשובה בגר צדק, כלומר שרמב"ם יסבור כר' יהודה שאין מקבלים בתשובה כגר צדק אבל קוראים לשלום ומאפשרים להיות גר תושב. זה אינו שהרי ר' יהודה שלל כל אפשרות של תשובה ואמר אין תקנה אלא שריפה.

ב. יחיד או ציבור. הצעה או היענות.

שמא נאמר שאין הסוגיות זהות שהרי סוגית הקריאה לשלום עוסקת בציבור וסוגית התשובה מסתמא עוסקת במקרים פרטיים. גם זה לא יועיל להעמיד את פסק רמב"ם כר' יהודה, שהרי אם לר' יהודה אין מקבלים את הכנעני הפרטי בתשובה, ק"ז שאין קוראים לשלום לציבור. וכן ביחס לשאלת היוזמה: אם לר' יהודה אין מקבלים את הכנעני כשהוא יוזם חזרה בתשובה, ק"ז שאין אנו פונים אליו שישוב.

ג. א"י או חו"ל.

גם לא יועיל לחלק בין א"י לחו"ל כרש"י, שהרי אם בחו"ל אין מקבלים בתשובה לר' יהודה ק"ז בא"י שאין קוראים לשלום.

ד. קודם המלחמה ואחר המלחמה.

אפשר לומר שרמב"ם סובר (בדומה לתוס') שקודם המלחמה לא נחלקו ר"י ור"ש ולכו"ע מקבלים בתשובה. כלומר שסוגית הקריאה לשלום היא קודם המלחמה וסוגית התשובה היא לאחר ההתחילה המלחמה. וא"כ אפשר שרמב"ם יסבור כר' יהודה שלאחר ההתחילה המלחמה וז' עממים לא נענו לקריאה לשלום אז אין קוראים יותר לשלום ואין מקבלים בתשובה אבל קודם המלחמה קוראים לשלום.

עדיין יש לשאול לפי"ז אחר שהסוגיות עוסקות בעניינים שונים, מדוע לא פסק רמב"ם במח' ר"י ור"ש אחר ההתחילה המלחמה. שמא נאמר שבזה שכתב רמב"ם (ו, ד): ואם לא השלימו אין מניחים מהם נשמה, בזה פסק כר' יהודה. אבל אפשר גם לומר להיפך ואם לא השלימו היינו שאין משלימים לעולם, ואילו כל זמן שישלימו נקבלם.

יתכן שאפשר לברר דעת רמב"ם בזה מתוך מה שכתב על עניין הגבעונים (ו, ו) ע"פ גירסת הכס"מ שהעתיקה מן הסמ"ג: מפני מה הערימו יושבי גבעון מפני ששלח להם בכלל ולא קבלו ולא ידעו משפט בני ישראל ודמו ששוב אין פותחין להם לשלום. א"כ מבואר כאן שמשפט ישראל הוא שאף שלא קבלו השלום חוזרים וקוראים להם וא"כ הלכה כר"ש שמקבלים בתשובה גם אחר ההתחילה המלחמה. אמנם בכל כה"ה ובדפוסים ישנים הגירסא היא: ודמו שאין פותחין להם לשלום. אין כאן מילת "שוב" ואין כאן ראייה שישראל קוראים וחוזרים וקוראים לשלום. אמנם אין גם ראייה להיפך.

אמנם יש להביא ראייה פשוטה שלרמב"ם קוראים וחוזרים וקוראים לשלום ממה שלא כתב את עניין הקריאה לשלום בלשון סיפור העבר אלא בלשון ציווי לעתיד שכן כתב: אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו לשלום, והרי נלחמנו כבר עם ז' עממים ועמלק וכבר אנו אחר המלחמה ואעפ"כ עדיין מחויבים אנו לפתוח בשלום⁶.

א"כ אחר שדחינו את כל האפשרויות דלעיל מוכח שרמב"ם לא פסק כר' יהודה.

ה. הסוגיות זהות.

א"כ רמב"ם סבר כרמב"ן שהובא לעיל שב' הסוגיות זהות. לר' יהודה אין מקבלים בתשובה ואין קוראים לשלום ומתוך שרמב"ם סובר שקוראים לשלום מוכח שרמב"ם לא פסק כמותו. לר"ש מקבלים בתשובה גם בא"י וכן קוראים לשלום ורמב"ם פסק כר"ש.

ועדיין יש לשאול הרי בסוגית הקריאה לשלום יש רק אופן של כניעה במס ועבודות ואילו בסוגית התשובה יש לר"ש גם אפשרות להיות גר צדק שאינו למס ועבודות והיה לו לרמב"ם להוסיף בהלכה דקריאה לשלום את החידוש הזה של אפשרות קבלת גר צדק. לשון אחרת: מצאנו ברמב"ם רק את ענין הקריאה לשלום, אבל היכן נמצאת ברמב"ם סוגית התשובה והיכולת להיות גר צדק.

6. הכס"מ (ו, ה) כתב דרמב"ם לא סבר לחלק בקריאה לשלום בין קודם שנכנסו לארץ לבין אחר שנכנסו.

על כרחנו י"ל בדוחק שרמב"ם סמך על מה שכתב בהל' איסור'ב (יב, כב) ע"פ הסוגיא ביבמות (עו, א): מי שנתגייר משבעה עממין אינן אסורין מן התורה לבוא בקהל. שמזה משמע שיש מציאות גיור בד עממים ובעצם כאן פסק כר"ש. ומה שציינו שזה דוחק כי דרכו של רמב"ם להביא מה שמפורש בסוגיות הגמ' ובענין זה היה לו לכתוב את היתר קבלת הגר ע"פ סוגיא דסוטה ולא רק את מציאותו של גר כזה כבסוגיא דיבמות.

שמה נאמר שמציאות גר כזו שמזכיר רמב"ם היא רק בדיעבד כלומר שלכתחילה אין מקבלים אותו ורק בדיעבד אם קבלוהו גרותו ולא נפגע בו. זה אינו, דא"כ כמי פסק רמב"ם. הרי כר' יהודה לא פסק וכדלעיל, ולר' שמעון אפילו לכתחילה מקבלים ולמה רק בדיעבד. וכי מהיכן יקח רמב"ם להכריע בדרך אמצעית בין ר' יהודה לר' שמעון שלכתחילה קוראים לשלום רק ע"פ תנאי גר תושב ולא מקבלים גר צדק, ורק בדיעבד גר צדק שנתקבל נתקבל. ואף שהעלנו לעיל אפשרות לומר שרבא ביבמות (עו, א) שמזכיר מציאות של גר צדק מז עממים סובר כר' יהודה וסובר בדעת ר' יהודה שבדיעבד גרות כזו תופסת, ושמה רמב"ם פסק כרבא. אבל לא"א לתלות דרך אמצעית מורכבת זו ברבא, אם לא פירש אותה. תלי תנאי בדלא תניא. סוף דבר רמב"ם כנראה סובר כר"ש שמקבלים גר צדק מז עממים אף שלא כתב זאת בפירוש.

ד. סיכום דיני קבלת ז' עממים:

לרמב"ן ורמב"ם: מקבלים גירי צדק או בקבלת ז' מצוות וכו' בכל מקום ובכל זמן.
לתוס' (ורש"י): בא"י - קודם שעברו את הירדן; מקבלים.
אחר שעברו: אין מקבלים לא גר צדק ולא בז' מצוות וכו'.
בחול - לר' יהודה: אין מקבלים כלל.
לר' שמעון: מקבלים גר צדק וגם בז' מצוות וכו'.

עמלק

א יחס ז' עממים ועמלק.

שמה עמלק חמור מז' עממים.⁸

7. הערת המערכת - הגר"ם שטרנבוך (מועדים וזמנים ב סי' קסד) מחלק בין ז' עממין לעמלק, שבד עממין החיוב לאבדם הוא שלא יהיה שארית לאומה, ולכן כשנתבלבלו בין האומות גם אם נדע על אדם מרעם לא נתחייב להרגו מאחר והאומה ככלל בטלה. אבל עמלק אף אם אין זכר להאומה, יסוד החיוב שלא להשאיר זכר להם גם כיחידים כיוון שטבעם רע ולכן מחוייבים למחותם. ושאל עפ"י חז"ל שמחייבת עמלק תתקיים אחרי ביאת המשיח, הרי כשיבוא המשיח יכירו כל האומות בה' וגם עמלק בכלל זה ולא גם אז לא תתקיים המצווה למחותם שהרי יחזרו בתשובה.

אמנם גם בדורו של משיח נסבול הרבה מצאצאי עמלק וגם שכשיבוא המשיח וירצו להתגייר אין מבליים אותם כיוון שידיהם מלוכלכות בדם רבבות ישראל ולא מהני בזה גירות ואין להם תקנה אלא באיבוד וכן נקיים אז המצווה למחות שמם וזכרם מהעולם. ועפ"י מיישב מה שהרג דוד את הגר (דלא כרמב"ם דס"ל שגם בעמלק מהני גירות) - שכל מה שמקבלים עמלקים זה רק בזרע עמלק שבשלום עם ישראל ואינו שותף אפילו בגרמא למעשיהם האכזריים נגד ישראל וע"ז אמרו שמבני בניו של המן למדו בבני ברק. אך לא בעמלק ברשעו שנלחם עם ישראל.

8. רש"י בסוטה סובר שאין מקבלים מז' עממים בא"י לכו"נ. רש"י בפירושו לישעיה מד, ד כתב שמעמלק מקבלים גרים.

1. מחייה.

יש סברא בזה דהרי יש הבדל בין לא תחיה כל נשמה לבין מחיית זכר, דכאן - נשמה, וכאן - זכר, שזו מחייה מוחלטת. ועוד שכלפי עמלק נזכרת מלחמה מדור דור מלחמה נצחית. אלא שיש לומר שהתגיררותו היא מחיית זכרו וכמ"ש הכס"מ (מלכים ו, ד).

2. קריאה לשלום.

רמב"ם השווה דין עמלק לדין ז' עממים בעניין הקריאה לשלום.

הרמב"ן שם בעניין ז' עממים סובר כרמב"ם שקוראים לשלום אבל לא מצאתי שכתב בעניין עמלק. אפשר שלדעתו יש חילוק דבפרשת "כי תקרב אל עיר" עוסקת התורה בד' עממים או בערים רחוקות שאין כלפיהן מצות החרמה אבל מלחמת עמלק אינה בפרשה זו וא"כ כלפי עמלק לא שמענו קריאה לשלום וא"כ שמא זהו המקור לחלק. ולפי"ז חיוב מחייה מוחלט וחמור מחיוב החרמה שאינו מוחלט.

3. תשובה.

בד' עממים מצאנו כדלעיל את טעם החרמתם: למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם, וממילא נולד הדיון על חזרתם בתשובה, אבל אצל עמלק לא שמענו שזהו טעם מחייתם וכן לא שמענו שדובר על חזרתם בתשובה.

ב. המכילתא.

1. במספר מדרשים ביארו את עניין מחיית זכר עמלק בצורה מוחלטת.

במכילתא (סוף בשלח): "ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק" וגו'. ר' אלעזר המודעי אומר נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו אם אניח נין ונכד של עמלק תחת מפרס כל השמים שלא יאמרו גמל זה של עמלק אם אניח נין ונכד לעמלק.

אבל אין כאן דיון על קבלת גרים ועדיין אפשר לומר כהכס"מ לעיל.

אלא שבהמשך המכילתא מפורש: "ר' אליעזר אומר נשבע המקום בכסא הכבוד שלו שאם יבוא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלוהו ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו שנאמר "ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי" (שמ"ב, א). נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבוא אחד מכל האומות שבעולם להתגייר שיקבלוהו ומביתו של עמלק שלא יקבלוהו מיד ויאמר אליו דוד דמך על ראשך כי פיך ענה בך לכך נאמר מדור דור".

עניין זה מובא גם בתנחומא סוף תצא ובפסיקתא רבתי פי"ב ופסיקתא דר"כ פ"ג. אלא שיש הבדל בניסוח: במקורות האחרונים כתוב - "נשבע ד' שאינו מקבל". ואילו במכילתא - "נשבע... שלא יקבלוהו".

שמה י"ל שבפסיקתא ובתנחומא (שאמרו רק שד' נשבע שאינו מקבל) זהו מהלך של הנהגה אלוקית אבל אין כאן הוראה מעשית כלפינו. ואכן הפסוקים בפרשת בשלח אינם ציווי לישראל אלא הודעה אלוקית וי"ל שהקב"ה יוליך את האירועים באופן שעמלק לא יתקבל. במכילתא הסגנון נוגע לישראל - שלא יקבלוהו, אע"פ שגם המכילתא נסמכה לפסוק בפרשת בשלח שאינו ציווי.

אמנם גם בפסיקתא שמנוסחה משמע שזו הנהגה אלוקית הרי בסופה נקשר העניין לפרשת הנער העמלקי וכלשונה: לא קבלו דוד. וכן במכילתא. א"כ ברור שיש כאן הוראה מעשית.

אע"פ שהמקור במכילתא הוא שבועת ד' ביחס לעמלק ברור שההוראה הזאת קשורה לחיוב המוטל על ישראל "תמחה את זכר עמלק". אלא שמחיוב מחייה זה בלבד לא היינו למדים את ההתנגדות המוחלטת הבאה לידי ביטוי בשבועת ד'.

2. המדרשים ופרשת הנער העמלקי.

בפשט הכתוב (שמ"ב, א) משמע שהנער נהרג על מה שעשה, שהרג את שאול המלך, (לפחות לפי דבריו שהרי גם זה צ"ע האם אכן נהרג שאול המלך ע"י העמלקי או לא. ע' רלב"ג שמ"א לא, ד), ולא על היותו עמלקי, א"כ מדוע תלו המדרשים את הדבר בגרותו או אי גרותו של עמלק.

המשך חכמה (סוף תצא) תירץ (וקדמוהו אחרים כפי שציין שו"ת קול מבשר ח"ב סימן מב): דבן ישראל שהרג הרי אינו נהרג בהודאת פיו ואילו בן נח נהרג בהודאת פיו כמבואר בירושלמי קדושין (א, א) ובחינוך (מצוה כו ומצוה קצב), וזה כמו שב"נ נהרג ע"פ עדות קרוב (קול מבשר הנ"ל) ועפ"ז מיושבים המדרשים: דסיבת הריגתו אינה ייחוסו העמלקי, אלא הריגתו את שאול המלך. וייחוסו העמלקי רק השפיע על בירור מעשיו דכיון שגירותו לא הועילה ועדיין ב"נ הוא לכן אפשר להורגו בהודאת פיו.

אמנם עדיין צ"ע שהרי די בייחוסו העמלקי כדי לקיים בו מצות מחיית עמלק (דזה פשוט שמצות מחיית עמלק אינה רק בעם העמלקי אלא גם בכל עמלקי יחיד) וא"כ מה אכפת אם פגע במשיח ד'. וזה מיושב בקלות: דבאמת מצוה להורגו מב' סיבות אלא דמצד מחיית עמלק אין ייחוד לנער זה, ויותר מסתבר לציין סיבה פרטית של הפגיעה במלך בתור סיבת הריגתו מאשר לציין את הסיבה הכללית (הכוללת גם אחרים) של היותו עמלקי.

בעל תורה תמימה (סוף בשלח) מבאר שסיבת הריגת הנער היתה מחמת היותו עמלקי כי דוד ידע שהנער משקר ולא הוא הרג את שאול אלא שדוד לא רצה לומר את הסיבה האמיתית וטען שהרגו על הפגיעה בשאול ע"ש.

סוף דבר: במדרשי ההלכה הוראה מעשית שאין לקבל גרים מעמלק.

9. לפי"ז ניתן לומר דבד' עממים אפשר לקבל גרים דאין שם שבועת ד' כנגדם, וחיוב "לא תחיה כל נשמה" אינו מונע זאת.

3. מניעת הגירות במכילתא: כל גירות או רק גר צדק.

האם כוונת המכילתא למניעה מוחלטת של גירות ובעצם להשמדה גמורה או שמא מנעה המכילתא רק מעמד של גר צדק שווה זכויות, אבל לא מנעה מעמד של גר תושב שהוא נכנע כעבד ומעלה מיסים.

בפשטות נראה שכוונת המכילתא למניעה מוחלטת. אף שהלשון "להתגייר" שייכת בפשטות לעניין גר צדק ולא לעניין גר תושב אבל שבועת ד' למלחמה בעמלק משמעה מלחמה גמורה בלי שום אפשרות קבלה. וקצת יש להוכיח כן מעניין הנער העמלקי שהרי אם יש אפשרות לקבלת עמלקי בתור גר תושב למה ע"פ המכילתא הרג דוד את הנער הנ"ל הרי אפשר לדרוש ממנו כניעה כגר תושב.

ג. יחס מכילתא - בבלי.

במכילתא - אין מקבלים גרים מעמלק.

בבבלי (גיטין נז, ב וסנהדרין צו, ב) - מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

לכאורה אין הסכמה בין המכילתא והבבלי, אבל כבר נאמרו בענין זה ביאורים שונים. יש שהגבילו דברי המכילתא ויש שהגבילו את המסקנה מדברי הבבלי:

1. הגבלת המכילתא.

א. יד דוד (סנהדרין שם): אין מקבלים לכתחילה אבל אם קבלו בדיעבד מועיל. כ"כ גם ר' צדוק הכהן (רסיסי לילה אות לב ד"ה והנה. אמנם שם אות לח הסתפק בזה וכתב דעדיין צריך לקיים בו מצות תמחה).

לפי"ז קשה עניין הנער העמלקי, שהרי הוא בן גר שכבר נתגייר.

גם השרידי אש (ב, קד) דחה אפשרות זו והביא ראיה מז' עממים שבארץ שאין מקבלים אותם אפילו בדיעבד.

ב. קול מבשר הנ"ל: כוונת המכילתא לפסול לקהל. כלומר אפשר שעמלקי יתגייר אבל לא יבוא בקהל לנישואין. ה"קול מבשר" הביא ראיות שלשון "מקבלים" ענינה לנישואין.

ע"ז קשה: א. הרי המכילתא אמרה שאם יבוא אחד מכל האומות שיקבלוהו ורק כלפי עמלק נשבע ד' שלא יתקבל ואילו אם עניין הקבלה הוא לנישואין הרי גם עמון ומואב פסולים לקהל לנישואין. ב. אם הוראת המכילתא היא במסגרת מצות מחיית עמלק המפורשת בתורה וענינה מניעת גיור מוחלטת ניחא דסו"ס המכילתא רק פירשה דברי התורה אבל אם החידוש הוא פסול לקהל מדוע לא נכתב עניין זה במפורש בתורה בפרשת עמון ומואב. ג. ועוד קשה כדלעיל: מה עניין הנער העמלקי לאיסור נישואין.

ג. הנצי"ב בפירושו למכילתא: "לא יקבלוהו (לעמלק) כלומר בשעת מלחמה וגדולת ישראל כמו בימי דוד". גם החזו"א (י"ד קנז אות ה) כתב: "לאחר שנכנסו למלחמה אין מקבלים אותם".

גם ע"ז הקשו:

א. בשו"ת ציץ אליעזר (יג, עא) הקשה עמש"כ הנצי"ב - "בזמן גדולת ישראל", שהרי אז לא מקבלים גר מכל עם שהוא כמבואר ביבמות ותירץ דבשאר עמים שנתגירו בימי גדולת ישראל מועילה הגרות בדיעבד ובעמלק אינה מועילה.

ב. אמנם יותר קשה מש"כ - "בשעת מלחמה", שהרי זו סברא פשוטה שכאשר נלחמים בכל עם שהוא לא נקבל ממנו גרים אלא רק אחר הנצחון או ההשלמה איתנו. אמנם אם ידובר על גוי הרוצה לקבל עליו מעמד גר תושב בקבלת ז' מצוות ב"נ וכניעה וקבלת עול מסים מסתבר דזה אפשר בשעת מלחמה כי זו היא הכניעה. אבל להתקבל בתור גר צדק לא מסתבר. לענין זה יש הבדל בין ניסוחו של הנצי"ב: "בשעת מלחמה", לניסוחו של החזו"א: "אחר שנכנסו למלחמה", שהוא כשיטת תוס' הנ"ל והכוונה דבז' עממים ועמלק אפשר היה שייכנעו לישראל במפגש הראשון וכיון שאז לא נכנעו ובעמלק גרוע מזה שהם יזמו המלחמה שוב לא נקבל מהם גרים לעומת עמים אחרים שאף שפתחנו במלחמה נגדם, אחר ששכחו הקרבות אפשר לקבל גרים מהם. לפי"ז אם המפגש הראשון הוא הקובע את היחס אליהם לעולם הרי כבר נקבע היחס לעמלק ביציאת מצרים ולד עממים בכיבוש א"י וא"כ לא נתיישבו הבבלי והמכילתא.

ג. ועוד - מה שהוסיף הנצי"ב עניין גדולת ישראל ברור שכתבו כדי ליישב עניין הנער העמלקי שהרי על חילוק דשעת מלחמה קשה וכי מעשה הנער היה בשעת מלחמה. אלא שגם אחר תוספת זו עדיין הדבר קשה: וכי מעשה הנער היה בזמן גדולת ישראל, והרי הוא בדיוק אחר מפלת ישראל לפני הפלשתים ועדיין לא התבססה מלכות דוד כלל. וזו תימה גדולה.

(בענין "שעת מלחמה" י"ל דהרי הנער הנ"ל לא התגייר בעצמו רק אביו הוא שהתגייר וא"כ י"ל שאביו התגייר בשעת מלחמה ולכן לא הועילה גירותו. וכן משמע בדברי החזו"א שהובאו בצ"א הנ"ל אות ו. אבל זה נראה דוחק גדול דמניין ידע דוד מתי נתגייר אביו ולשון המכילתא: נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא אחד מכל האומות שבעולם להתגייר שיקבלוהו ומביתו של עמלק שלא יקבלוהו, והיכן כאן הברור על שעת הגיור. אלא זה דוחק).

ד. הרב גרשוני ב"קול צופיך" (עמ תלז) כתב דכוונת המכילתא לא לזרע עמלק אלא לעמלקים בדעה ושיטה (כדיוק הרב סולוביצ'יק ברמב"ם, שיש עניין כזה בעמלק) שרק אותם אין מקבלים.

בסברא נראה היפך דבריו: דשיטה ודעה אפשר לשנות ואילו מה שבא בתולדה איך ישתנה.

2. הגבלת הבבלי.

יש שהגבילו המסקנה מדברי הבבלי.

א. י"א שהגירסא היא נעמן ולא המן (ע' מרגליות הים לסנהדרין שם). חזו"א הנ"ל דחה תיקון זה לגירסא.

ב. ר"י אנגל בגליוני הש"ס לגיטין ועוד (ר' צדוק הכהן ברסיסי לילה לח וכן בפרי צדיק פורים ב) תירצו דאין כוונת הבבלי מבני בניו בדיוק אלא הכוונה מצאצאיו כלומר באופן שסתם גוי בא על עמלקית ואז בנם אינו עמלקי ורק מצאצאי עמלק הוא ולזה נתכוון הבבלי. בשו"ת התעוררות תשובה בשם תלמיד סייע לסברא זו שהרי שאול הרג את כל עמלק ואיך נשאר נער זה. אלא שאכן לא היה ממש עמלקי רק מצאצאי עמלק כנ"ל.

פלפלו בזה הרבה אם אכן כך היא ההלכה או שגם בן בתו של עמלק - עמלקי הוא. ע' צפנת פענח (מובא בקול צופיך הנ"ל) וקול מבשר ושרידי אש.

הכלי חמדה תירץ בדומה דהמן הרי היה עבד של מרדכי כמבואר במגילה (טו) ובניו של עבד הרי לא מתייחסים אחריו לכן קבלו אותם להתגייר¹⁰.

ג. ר"ח פלאג' בספרו עיני כל חי (מובא בצ"א הנ"ל) כתב דכיוון שסנחריב בבלל האומות לא הגבילו בפועל קבלת הגרים ולאח"ז נודע ברוה"ק שמשפחה מסוימת היא מזרע עמלק ועליה דיבר הבבלי. והצ"א הוסיף דלאחר שנודע הדבר לא ריחקו משפחה זו כיון שאין משגיחים ברוה"ק.

ד. שמא נאמר שהמן הוא עמלקי בדרכו אבל לא בייחוסו.

ה. שמא ניישב דמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק לא בתור גרי צדק אלא בתור גרים תושבים. אמנם לעיל בררנו דלמכילתא אין מקבלים כלל.

ד. שיטת רמב"ם בז' עממים ובעמלק.

כאמור לעיל לדעת רמב"ם בכל מלחמה קוראים לשלום בכל מקום ובכל זמן וגם לז' עממים ולעמלק ואם השלימו ונכנעו במס ועבדות מקבלים אותם. רמב"ם לא כתב בפירוש שמקבלים גירי צדק מז' עממים אבל גם לא כתב שאין מקבלים. ומתוך שהזכיר מציאות של גר כזה ודינו שמותר לבוא בקהל, הסקנו שלרמב"ם אפשר לקבל גר צדק מז' עממים. גם ביחס לעמלק לא כתב רמב"ם שמקבלים מהם גירי צדק או שאין מקבלים.

בענין קבלת גר צדק מז' עממים תמהנו לעיל מדוע השמיט רמב"ם את הסוגיא בסוטה. בענין קבלת גר צדק מעמלק יש לשאול מדוע לא הביא רמב"ם את דין המכילתא.

א. אבני נזר.

האבנ"ז (או"ח תקח) כתב שרמב"ם מסכים לדברי המכילתא: המכילתא אסרה רק קבלת גר צדק כי אין הוכחה שהוא שב בתשובה באמת, כיון ששורש חטא עמלק הוא שאינו רוצה בשום אופן להיות נכנע לישראל, לכן אין מקבלים אותם אלא רק אם הם נכנעים ושפלים. וכיון שרצונו של העמלקי להתגייר אינו הוכחה שעזב מעשה אבותיו אין מקבלים אותו. ורמב"ם התיר רק קבלת גר תושב שנכנע ומקבל עליו מיסים ושעבוד ובזה יש הוכחה שעזב מעשה אבותיו ולכן

10. ר' יהונתן אייבשיץ ב"אהבת יהונתן" פרשת זכור - שאול סבר כיון שאגג עמלקי רק מצד אמו, שאר אם לאו שאר הוא ולכן אין חיוב להורגו.

מקבלים אותו. א"כ בעמלק גר תושב מתקבל וגר צדק לא מתקבל¹¹.
מה שרמב"ם הזכיר מציאות של גר עמלקי (סנהדרין יח, ו) לא קשה לאבנ"ז דיכול לבאר
שזהו גר תושב.

אבל דברי האבנ"ז קשים בין בביאור המכילתא ובין בביאור שיטת רמב"ם:
בדברי המכילתא נראה ששבעות ד' זהו ענין מוחלט שאין בו מקום לחילוק וגם גר תושב אין
מקבלים מעמלק.
ורמב"ם אילו קבל את דברי המכילתא היה כותבם בפירוש ומדלא כתבם מכאן שלא קיבלם¹².

ב. כס"מ.

הכס"מ (מלכים ו, ד) כתב שאם קבלו ז' מצוות ב"ז הרי יצאו מכלל ז' עממים ומכלל עמלק
וא"כ ק"ו כשרוצים להתגייר כגיר צדק ונתקיימה בזה מצות מחיית עמלק ע"י שנמחה שמו.
וכן נראה מתוך שרמב"ם לא חילק בין ז' עממים לעמלק א"כ גם מעמלק נקבל גר צדק ואין
מניעה לזה. וכן מתוך שלא הביא את דברי המכילתא וכדלעיל, וכ"כ החיד"א (עין זוכר מערכת
הג' אות א. הובא בצ"א) שרמב"ם סבר שהבבלי חולק על המכילתא בין במה שלא נזכר ענין
זה בבבלי ובין בהא דבני בניו של המן שמוא בבבלי ולכן לא פסק כהמכילתא.

11. לפי"ז יש לעיין אם נתגיייר עמלקי כגר צדק בלי שידעו את מוצאו ואח"כ נתגלה הדבר וגזירו אינו מעיל בדיעבד האם אפשר
להציע לו כניעה וקבלה כגר תושב או שמא חל עליו חיוב מחייה.

12. בעניין הריגת הנער העמלקי בודאי לא קיבל רמב"ם את דברי המכילתא שהרי כתב (סנהדרין יח, ו): וזה שהרג יהושע עכן ודוד
לגר עמלקי בהודאת פיהם הוראת שעה היתה או דין מלכות היה. וכ"כ גם ריטב"א ב"מ פג, ב) לעומת המכילתא שאמרה שהרגו
כיון שהוא עמלקי ולזה הרי לא צריך הוראת שעה. (אגב מדברי רמב"ם בזה עולה שדין בן נח כדין בן ישראל לענין ששניהם
אינם נהרגים בהודאת פיהם דאם סבר כהחיתוך (מצוה כו) שב"ז נהרג בהודאת פיו א"צ להוראת שעה או דין מלכות). לרלב"ג
ומלבי"ם הנער לא היה עמלקי אלא רק גר בארץ עמלק. לרד"ק הנער היה עמלקי והוא מסתפק אם אכן היה גר עמלקי או סתם
עמלקי שלא התגייר.